

DIPLOMA-BONUS VOOR DE Ad... of toch een SUPPLEMENT VOOR DE BACHELOR? of te gebruiken voor een leerrekening?

Inleiding

Het was gisteren dus Sinterklaas en dan worden er veel kadootjes ontvangen en uitgekapt. Vorige week hadden we een aantal insiders gevraagd of de Ad-opleiding vanaf 2018 een diploma-bonus in de schoen krijgt. Helaas, zo luidde hun antwoord, dat zal niet het geval zijn. Nu werken zij niet voor de overheid, maar ze hebben wel scherp geluisterd in de wandelgangen...

Maar stel dat het zo is dat bekostigde hogescholen alleen maar een bonus in de vorm van (ruwweg) een extra jaar financiering in ontvangst mogen blijven nemen voor een geslaagde bachelorstudent. Dan zou dat toch heel opmerkelijk zijn, met de Ad als zelfstandige opleiding en dito graad, en wetende dat Ad'ers straks niet allemaal voor het behalen van een Bachelor zullen gaan.

De antwoorden gaven ons in ieder geval de gelegenheid om te gaan brainstormen over het fenomeen 'bonus' en de redenen waarom de overheid mogelijk meent dat zo'n bedrag alleen maar past bij het bachelordiploma. Hieronder lopen we aan de hand van een aantal stukjes na wat zoal naar boven kwam drijven in onze sessies. Laten we hopen dat een aantal hogescholen die nu fors aan het investeren zijn in de Ad, het stokje overnemen en wellicht zullen gaan aandringen op het invullen van de gedachte (een belofte mogen we het niet noemen) van een paar jaar geleden om voor een Ad-diploma een deel van de bestaande bonus vast te leggen...

Kort: wat is de bonus...

De bonus voor de bacheloropleiding maakt deel uit van een systematiek voor de bekostiging van hogescholen zoals deze pas een aantal jaren geleden is ingevoerd. Het is in principe een simpele aanpak. In grote lijnen (en de verfijningen laten we weg):

- Een nieuwe student in het hbo telt mee voor de bekostiging als deze staat ingeschreven op de formele teldatum van het studiejaar, 1 oktober.
- Het maakt niet uit of het een Ad- dan wel een Bachelorstudent is.
- Een student neemt voor een periode van vier jaren geld mee, via het betalen van wettelijk collegegeld en het verstrekken door de overheid van een bepaald bedrag (elk jaar in de begroting vast te stellen).
- Alles is gebaseerd op het aantal studenten van twee jaren ervoor, om fluctuaties enigszins te kunnen dempen (waarbij een sterke groei, zoals nu met de Ad, wel door een hogeschool moet worden voor-gefinancierd).
- Na vier jaren te zijn ingeschreven, levert de student alleen nog maar wettelijk collegegeld op.
- Een student die de Ad behaalt in drie of minder jaren, neemt in voorkomend geval het restant van de vier jaren mee naar de bacheloropleiding (niet naar een tweede Ad...).
- Bij het uitreiken van een Ad-diploma is er geen extra bekostiging (bonus), wel na het Bachelor-diploma – neerkomend op een extra bekostigd jaar.

Dit is het systeem dat de overheid hanteert. Elke hogeschool heeft daarnaast een eigen intern systeem voor het verdelen van het budget (de 'lump-sum').

Hoe zat het ook alweer met de vorige bekostigingssystematiek?

Om het geheugen op te frissen, hier de belangrijkste elementen van het bekostigingssysteem tot een paar jaren geleden – met voor de eenheid 'jaar' een bepaald bedrag van de overheid:

- Elke uitvaller, ongeacht in welk studiejaar, leverde 1,35 jaren op;
- Elke geslaagde hbo-bachelor, ongeacht de studietijd, bracht 4,5 jaren op;
- De overheid stelde elk jaar een zgn. onderwijsvraagfactor voor de gehele instelling op, om op basis daarvan een bedrag uit te keren – met een vertraging van twee jaren als het gaat om de mee te tellen studenten.

Daarnaast was het zo dat vanaf het begin de Ad-studenten niet meetelden in het systeem, maar ook niet als uitvallers werden gezien bij het behalen van het diploma. In principe werden ze gewoon bekostigd voor het aantal jaren dat ze in de Ad zaten.

En voor de goede orde: deze onderwijsvraagfactor werd dus niet per opleiding vastgesteld door de overheid. Ze konden intern wel worden gebruikt door het CvB (en mogelijk hebben allerlei hogescholen nog steeds een eigen hierop gebaseerd intern verrekenmodel).

Het systeem werd vaak als ‘pervers’ beschreven. Dat kwam door drie zaken:

- Uitvallers na 1 jaar brachten meer in het laatje dan ze kostten (dus ‘doe me maar een school waarbij iedereen na het eerste jaar vertrekt...’) – iets wat overigens opdook bij de fraudezaak in het hbo, alweer zo’n kleine 20 jaar geleden.
- Degenen die al meer dan 4 jaren studeerden en dreigden uit te vallen, kostten de hogeschool veel geld, met slechts 1,35 jaren vergoeding en een zakkende onderwijsvraagfactor. Het was dan ook zaak om deze studenten in ieder geval te laten afstuderen, al was het na 7 of meer jaren. Ook dit komt bekend voor.
- Het laten afstuderen in bijvoorbeeld 3 jaren leverde zowel 4,5 jaren als een relatief sterke stijging van de onderwijsvraagfactor op. Daarmee kreeg die instelling meer dan de andere en werd het een uitdaging om met versnelde trajecten aldus meer van de collega-instellingen ‘af te snoepen’. Mensen die al langer meelopen, kunnen hierover nog steeds smakelijk vertellen.

Waarvoor is de diplomabonus?

Bij de invoering van het nieuwe bekostigingssysteem is gekozen voor een bekostiging van een student voor 4 jaren, ook bij meer ingeschreven jaren. Het komt erop neer dat 25% van de reguliere inkomsten aan de lumpsum wordt toegevoegd, in principe zonder een concrete tegenprestatie te eisen als het gaat om het verzorgen van onderwijs.

Bonus voor de hogeschool

Met de bonus worden de hogescholen aangespoord om de studenten niet gewoon te laten zitten, vier jaren geld van de overheid te innen, en pas na die vier jaren te bezien hoe de kosten zo laag mogelijk zijn te houden voor langstudeerders – te betalen uit slechts het wettelijk collegegeld. Daarom is er die premie, de diplomabonus als de student de Bachelor afrondt, op welk moment dan ook.

Deze bonus is toentertijd verdedigd door te stellen dat de hogeschool hierdoor wordt geprikkeld om een beleid te voeren waarbij studenten nadrukkelijk in staat worden gesteld in ieder geval het diploma te behalen – en niet tussentijds te vertrekken. Het langer dan vier jaren erover doen, is op zichzelf al een sterke prikkel, zoals aangegeven, omdat in veel gevallen de kosten hoger zullen gaan uitvallen dan de inkomsten.

En een bonus voor de student?

Het interessante is dat de bonus wordt uitgekeerd aan de hogeschool, terwijl de student ‘het lijdend voorwerp’ is dat moet worden aangezet tot afstuderen. Maar ook na vier studiejaar is het betalen van het wettelijk collegegeld gewoon geldend – los van alle andere regelingen die op een andere wijze in werking treden. Zou het dan ook niet logisch zijn dat een deel van de bonus naar de student gaat, als een prikkelpremie? Een deel van het collegegeld teruggeven (net zoals de nieuwe studenten voor het eerste studiejaar 50% korting krijgen)? De student weet overigens helemaal niet dat er een bonus is, afhankelijk van zijn of haar studiegedrag...

Onzeker element

De diplomabonus is in principe een onzeker element in de rijksbekostiging, elk begrotingsjaar weer, en vooral bij een meerjarenbegroting. Men weet namelijk niet exact van tevoren hoeveel diploma’s

in een studiejaar zullen worden verstrekt. Aantallen kunnen fluctueren als gevolg van een verandering in uitvallers, switchers (in potentie vertragers) en het beleid van een hogeschool om langstudeerders achter de broek te gaan zitten. Maar kennelijk zijn de fluctuaties op nationaal niveau te monitoren en op te vangen, politiek gezien.

Bonus als diplomasupplement...

Maar zit er wellicht toch iets anders achter het systeem met bonussen? Wordt daarmee het effect van de bonus op de begroting in zekere zin binnen de perken gehouden? Ziet de overheid eigenlijk het geheel van de vier jaren aan bekostiging en de diplomabonus van een jaar als wat simpelweg nodig is voor het in standhouden van het hbo? Is de opbouw dus eigenlijk niet: $4 \times 0,75 + 1 = 4$.

Of is de diplomabonus dan toch gewoon maar een middel om langstudeerders te compenseren? Het zou mogelijk kunnen zijn dat het doen van een bacheloropleiding in 5 jaar als norm wordt gezien, dus dan is het: $4 \times 1 + 1 = 5$.

Natuurlijk, het oude systeem kende de factor 4,5 voor een gediplomeerde Bachelor, niet toevallig het midden tussen 4 en 5. En de statistieken vermelden nog steeds vooral het percentage studenten dat na 5 jaar een diploma heeft. Men accepteert dus vertraging, als gevolg van switchgedrag en het niet in 4 jaren kunnen halen van een Bachelor door – op dit moment – meer dan de helft van degenen die eraan beginnen.

Misschien moet met de verdere groei van de Ad maar weer eens naar het gehele bekostigingssysteem worden gekeken, als daardoor de rendementen van de bacheloropleiding spectaculair gaan stijgen. Is het dan nog steeds logisch dat er een jaar extra als bonus wordt ingezet?

Waarom ook niet voor de Ad?

We kunnen gissen naar de redenen om de bonus niet te gaan gebruiken voor beide diploma's, Ad en Bachelor. Het bedrag zou keurig over de opleidingen kunnen worden verdeeld, ieder 50%, als beloning voor de geleverde inspanningen. Hier een aantal veronderstellingen:

- In de begrotingen moeten dan bepaalde uitgaven twee jaar naar voren worden gehaald. Dat vraagt om aanpassingen.
- Er komt een 'fluctuatiemoment' bij, dus men weet niet exact hoeveel Ad-gediplomeerden er elk jaar zijn.
- Ad-afgestudeerden die gaan werken, keren op allerlei manieren en tijdstippen terug in het formele systeem, bekostigd dan wel privaat. Overigens geeft dat ook onzekerheid met betrekking tot het moeten uitkeren van bachelorbonussen...
- De strategie van de overheid is nu eenmaal in politieke zin gericht op het laten behalen van de Bachelor.

Of geheel iets anders bedenken...

Het is niet relevant binnen het huidige en nieuwe systeem, maar als er toch nog een discussie kan losbarsten rond deze eerlijke bonusverdeling over Ad en Bachelor, waarom zou je niet gaan kijken naar het doen van twee Ad's in plaats van een Bachelor (tegen wettelijk collegegeld en met geld van de overheid). Daarmee zou elk Ad-diploma een bonus van 50% kunnen krijgen. Iemand die daarna een bacheloropleiding beoogt te gaan doen, weet dat er vanaf dat moment instellingscollegegeld verschuldigd is¹. Het is dus een kwestie van het maken van persoonlijke keuzes, binnen een flexibel systeem:

- Ad en de rest van de Bachelor voor wettelijk collegegeld, en daarna een tweede Ad of Bachelor voor instellingscollegegeld.
- Twee keer een Ad voor wettelijk collegegeld en dan een Bachelor afmaken voor instellingscollegegeld.

Eerlijk delen

Maar laten we in de nieuwe situatie niet het volgende scenario vergeten: Iemand heeft de Ad gedaan en gaat naar een andere hogeschool voor de Bachelor. Wordt aldaar de Bachelor behaald,

---

¹ Tenzij men echt flexibele leerwegen als overheid omarmt en iemand die twee Ad's in drie jaren kan afronden, het resterende bekostigde studiejaar gunt voor het eerste jaar van het bachelorprogramma.

dan is de bonus in relatieve zin 50% van de studietijd bij die tweede hogeschool. De aanbieder van de Ad wordt dus niet 'beloond' voor het laten behalen van de Ad, en dat is zeker jammer als men daarvoor hard z'n best heeft gedaan om dat programma in twee jaren te laten doen (studeerbaar).

En waarom is dit jammer

De Ad en de Bachelor staan nu op zichzelf. Ook de aanbieders kunnen verschillend zijn. Er kan sprake zijn van een directe doorstroom, binnen de eigen hogeschool maar ook naar een andere. Veel Ad'ers gaan aan het werk en komen pas na een aantal jaren terug voor een Bachelor. Maar niet altijd bij de voormalige hogeschool, bekostigd, Ze kunnen gaan kiezen voor private hogescholen. Deze krijgen helemaal geen diplomabonus (de student dus ook niet...). Daarmee kan de overheid de bekostiging voor het resterende B-programma alsmede de bonus in de eigen zak houden (en die gaat niet met Sinterklaas naar de lerenden...).

Het meest cynische daarbij is evenwel dat er hogescholen zijn die fors inzetten op de Ad. Voor nieuwe doelgroepen, voor degenen die liever 2+2 doen, voor degenen die veel potentie hebben om niet de Bachelor in vier of vijf jaren te kunnen doen... en daarmee inspelen op de behoefte aan differentiatie in het hbo en de rendementen in de Bachelor ophoog willen brengen. Ze nemen een risico, ze weten dat veel Ad'ers de arbeidsmarkt opgaan en op termijn niet bij dezelfde hogeschool terugkomen voor de Bachelor.

Deze hogescholen krijgen geen bonus voor hun inspanning en het studeerbaar maken van het programma. Natuurlijk, alles zou zich kunnen uitmiddelen d.w.z. dat de hogeschool op een gegeven moment andermans Ad'ers mag verwelkomen voor een resterend bachelorprogramma. Maar dat is nog maar de vraag, gelet op de groeiende aandacht voor Ad's, en de keuzes die hogescholen moeten maken.

Iets mee doen als na de bekostigde Ad de Bachelor privaat wordt afgerond: leerrekening

Het bovenstaande laat zien dat het in politiek opzicht best gerechtvaardigd kan zijn dat alleen de Bachelor een bonus oplevert, ook al was en is het de bedoeling om de Ad en de B een volstrekt eigen positie te geven, en via hun eigen mogelijkheden te laten bijdragen aan de flexibilisering van het hoger onderwijs. Dat wringt.

Stel dat, ondanks alle argumenten voor, men toch tegen de Ad-bonus blijft. Stel dat in de komende tijd duidelijk wordt, mede op basis van de ervaringen met de Ad vanaf 2006, dat een onderzoek betreffende een toekomstscenario als gevolg van de invoering van de Ad aantoont dat de hier genoemde zaken zich gaan voordoen.

Stel eens dat de Bachelor wordt behaald bij een private hogeschool. Stel verder dat de overheid in het streven naar meer aandacht voor levenlang leren en het gaan werken met persoonlijke leerrekeningen, bereid is om in bepaalde gevallen een leerrekening op basis van een specifieke situatie beschikbaar te stellen, zoals vermeld in het regeerakkoord.

In dat geval kan de overheid de bonus aan de betrokkene worden gegeven of zeker voor een groot deel ervan. Er worden toch al twee jaren uitgespaard via de publiek-private leerroute. De doelgroep is volledig scherp neer te zetten en daarmee ook in beeld te houden voor deze leerrekening. Het is ook best mogelijk om een termijn aan het spenderen van dit deel van een leerrekening te koppelen. Men kan bijvoorbeeld eisen dat het geld is te besteden aan kwalificaties die een koppeling aan het NLQF (Nederlandse raamwerk) kennen, vanwege de randvoorwaarden die daarvoor gelden. Dat raamwerk krijgt in 2018 een eigen status, naast de formele onderwijstrajecten. Aldus is ook na te gaan hoe het 'levenlang leren' in ons land nog beter kan worden ingevuld.

Dus wat hebben we nu?

Als we, net als voor het systeem tot een aantal jaren geleden, de stand van zaken opmaken, kunnen we stellen dat de invoering van de Ad in onderwijskundig opzicht een formidabele stap voorwaarts is. Ook zal de flexibilisering binnen het systeem een duidelijk boost krijgen. Maar wil het echt allemaal leiden tot een baanbrekende doorbraak als het gaat om het levenlang leren en het uitgaan van de vraag van de lerende, dan moeten de zaken in dit PamfAd worden meegenomen in de broodnodige discussie over een toekomstscenario. Wij zijn er klaar voor, straks op de Dag van de Ad, op 16 maart 2018.